

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

13. De Remissione Affectuum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

ba aptare, res vna est omnium difficillima, & magnorum peculiaris laus ingeniorum, quam tentarunt multi, præsterunt pauci: quo fit, vt raro temerario ingenij calore, satis feliciter excutiatur. Comparanda est opinor, motio, sed ita comparanda, vt naturaliter influere, non ingratum esse videatur, nisi forte exercitatisimis in dicendo hominibus contingat, vt in eo etiam repentino furore sunt foelices.

Motus vt corruptur.

Tertio in rebus prouidendum est, ne ijs, quæ proponuntur opus sit intentione iudicij quam acuta: nam, vt superius monui, quò magis inuestigando laborat intellectus, eò magis in sensu minuitur permotio: ex quo vitiant, & corrumpunt affectus, qui vbi primum mouerè inceperint, statim erudita quædam, & recondita commiscunt, quibus dum auditoris adherescit intellectus, motio præterfluit.

Qua argumenta re-quirantur in motibus.

Quarto, argumenta debent esse mista, & confusa, sapientique quodam errore vagari, vt videantur ab incensa potius mente subijci, quam vlla artificij exquisitione comparari. Sic apud Virgilium Dido, apud Senecam Medea, coloribus, & confusis cogitationibus raptim per omnia desiliunt.

Sententia in motibus crebra. Affectus sicut diffusa oratio.

Quinto, Debent esse in affectibus crebra, acuta, & vibrantes sententiæ: sicut enim affectus diffusa oratione, non secus ac tæpeestas, cum ventus spargitur fit imbecillior. Bene igitur apud Ciceronem, mulier ad victoris abiecta pedes exclamat, Miserere nostri, noli extinguere extinctos, sumus aliquando felices, memento te esse hominem.

Hæc si periodicè dicentur, prius gladius hostis ferierit, quam esset absoluta periodus.

Dictio qua ad motus apta.

Sexto, in motibus affectionibus, dictio erit mobilitas, & cita: sed tamen honesta, & grauis, in vehementibus, & valde incensis, erit stylus, qui laxa deuoluat, vt, [Ponsem indignatus Araxes.] ideo in tragedijs plerumq; cothurnata verba, & translationes longè potius conceduntur.

Motus vt perantia.

Septimo, vt nerui in cithara, neque nimium intendendi, neque inertius remittendi, ita in affectibus, maxime verò ab oratore, adhibenda quædam est in modo, in rebus, & verbis mensura: atque, vt curandum est, ne sint iacentes, infirmi, inclinati: ita etiam non nimis acuedi, ne in parenthesisum transeant: nam permotiones vbi nimium fuerint, speciem habent vitiorum, & eos ipsos, qui ita affecti sunt oratores, contemptos faciunt, sui que impotentis.

Ad summum sapienti prouidendum erit, lachrymulas citò arefcere, & ardorem animorum extingui, non istis tantum sensuum permotioibus insistendum, sed firmis præsidij mentem, rationemque muniendam, quibus conceptas affectuum flammæ alere, conseruareque possit.

Octauo, Occurrunt etiam nonnunquam res adeò magnæ, & graues, vel adeò diræ, funestæ, lætæ, iucundæ, insolitæ, inauditæ, vt melius (non secus ac Timantis Agamemnon) videantur silentio premi, quam mediocri oratione exprimi. Has ob res, Aiæ, & Didonis silentium in Neca Homeri, & Virgilij, merito omni oratione grauius sapientes iudicauerunt.

Magni motus sape regendi silentio.

Parui siquidem affectus sapius loquuntur, magni stupent. Itaque in hoc gaudij veluti torrente, Theagenes, & Chariclaa non loquuntur apud Heliodorū, nisi paucissimis, & in ijs interruptis vocibus ἔχουσιν. Ad summum, stupore defixi concidunt, & toti superfluentis gaudij vortice obruantur.

Nonò, prospiciendum est, vt non in sola peroratione (quanquam præcipuus est in ea locus) sed per totam etiam orationem, vbi res postulat, diffundantur affectus; neque vt Musica odiosa, atque importuna præter rem ingerantur, neq; etiam locis necessarijs defint, sed prudenti quadam œconomia dispensentur.

De remissione affectuum.

CAPVT XIII.

Estiuam narrat historiam Suidas de ignis, & Nili certamine. Chaldæi (inquit) Ignis cultores, Deum illum suum per omnes terrarum oras exultantem, cæterorumque domitorem circumferebant, quod vi ignis cætera quæque idola dissoluerentur. Vbi ventum est in Ægyptum, sacerdos quispian callido vir ingenio, hydriam quandam in Dei speciem efformatam, vel vt alij volunt, ingentem Nili statuam cauam, aquæ plenam, & innumeris foraminibus, quæ tunc cæra obdlexerat concisam producit. Nec mora, dato signo Dij congregiuntur, ignis statuæ Nili subiicitur, qui postquam afflare cepit, liquefa-

Bbb

Ca

Ita certa, statim per rimulas ingens aquarum vis erupit, qua ignis extinctus est, & Chaldaeorum superstitio derisa. Simile quidpiam in affectu contingere non ratio cernitur. Is enim semel emissus, volat ferox, alacer, & incensus, pugnat, vincit, triumphat, quod si in adversarium incidit hominem frigidum, vastum, subtilem, ut ignis à Nilo extinguitur. Oratori igitur, qui mouet affectus, non tantum inanis calor, qui statim effluat, sed animorum solida persuasio, quæ in posterum etiam remaneat, querenda est. Contra, ei qui cupit remittere, & frangere. Primum aperienda est ars mouentis, quod est omnium ad contemptum motus efficacissimum. Ostendendum quippe auditori, comparatam de industria hanc in eius simplicitatem machinam, vanis illum umbris agitari, & quasi Panico terrore moueri, quod ubi intelligit ipse, suos irridet affectus, & suspectum habet eum, qui mouere conatus est; imò per sepe quasi fraudulentum deceptorem auersatur.

Argumenta deinde, aut aperte, aut tacite oppugnanda, res extenuanda, verba minuenda, leones, & Elephantia in culices, & formicas efformandi. Si non leuiter impressus, sed tenacius insidens pectori colluctetur affectus, aliò quantum fieri poterit, auertendæ erunt, & deducendæ cogitationes.

Ad summum, comparato iam auditoris animo, aliæ motiones erunt excitandæ, ut clauus enim clauum, sic motus motum pellit; colliduntur etiam nonnunquam tanquã vudæ in mari, aliud aliud auget, vel minuit, vel tollit. Odium misericordia mitescit, fauor inuidia diluitur, ira amore, vel reuerentia interpescit. Risus denique vel exhilaratione animi, vel conuersa in se cogitatione excitatus, magnos sepe, & atroces motus composuit, & verbum appositè, ac festiuè dictum omnem motuum doloris, iracundiæ, miseracionis, & cæterorum apparatus, viresequè confudit.

pariter veifat, & rapit: sic omnes affectus vnus amoris complexus comprehensit, vnus quoque amoris conuersione mouentur. Spes, metus, iracundiæ, voluptates, inuidiæ, emulationes, odia ipsa, quod miretis, ex amore proficiuntur: Qui cum admodum late pateat, & tantum sibi in humanis actibus vendicet dignitatis, nihil mirum, si in Theologorum, Philosophorum, Rhetorum, poetarumque scriptis, vtramque sepe paginam facit. De hoc igitur affectu pauca imprimis, & lecta dicenda sunt. Ordior à nomine.

Mortalium virio qui præclara quæque in prauos vsus veterunt, factum est, ut castis auribus vox amoris sit plerumque suspecta, & nonnihil inuisa, quæ causa Diuum Dionysium mouit, ut *ερωτες* nomen vsurpat in Theologicis, piæ mentes ad celestis amoris fatu accipiendos, præpararet, & nihil in hac amoris voce subuindendum esse ostenderet.

Ὅτι τῷ δὲ τῷ ἑρωτες διομα μὴ φοβησώμεθα. μηδὲ τις ἡμῶς δορεθείτω λόγῳ τῶν τῶν δὲ διομα. addit S. Ignatium ante se hac eadem voce in sacris vsu, & esse nomine τῶν ἀγάπης θεοτέρων; quo fit, ut nihil habeat suspicionis. Græci porro *ἐρωτα* dixerunt, ἀπὸ τῶν ἐρευνῶν ἰδοῦσα μὲν, ὅσων δὲ αἰ γὰρ ἡμῶς πόθῳ, à neclendo, quod animas desiderijs, quasi laqueis implicet, vel amanti pectora, mentesq; coniungat; an etiam, inquit, παρα τὸ ἔρω, τὸ λέγω λέλοι γὰρ οἱ ἐρωτῆς, à loquendo, quod laquaces sint, qui amant, vnde & amorem ab Hebræo nomine *אמר amar*, hoc est loqui, deriuant nonnulli; quamquam Latinas voces ab Hebræis raro deduci velim: sed hæc Grammaticis disceptanda relinquamus.

Amoris definitio, & de triplici anime motu.

Ex S. Dionysio præclarè.

CAPVT XV.

De amore.

Amoris nomen.

CAPVT XIV.

VT celestes orbes, is qui omnium supremus est, suo ambitu contentos, motu

Præclara vox Xenophanis Colophonij, qui auidum diuinitatis humanum ostendens ingenium, homines non modo se Diis Xenophanis dicuntur similes facere, sed ipsos sibi Deos assimilari con-